

טעמי הקורבנות עפ"י 'אוצר הכבוד' על אגדות הש"ס

ספר 'אוצר הכבוד' לרבנו טודרוס הלוי אבולעפיה, הוא ספר המבאר את אגדות חז"ל מן התלמוד הבבלי. הספר, על מהדורותיו השונות שנדפסו, מקיף חלק גדול ממסכתות הש"ס (מלבד סדר נזיקין) ומבאר בדרך הנסתר יסודות ותכנים אותם הטמינו חז"ל בדבריהם. המחבר, רבנו טודרוס, בן אחיו של הרמ"ה, בעל ה'יד רמה' על הש"ס, בן דורו ומכותבו של הרשב"א. רב, מנהיג, פרשן ומקובל מאמצע תקופת הראשונים. בסגנון כתיבתו ותכניו ניתן לראות דמיון לדברי רבנו עזרא ורבנו עזריאל, רבותיו המקובלים של הרמב"ן, על אף שהיו הרבה לפניו. ספריו 'שער הרזים' (פירוש על מזמור יט בתהילים עפ"י תורת הקבלה) וספר 'אוצר הכבוד' אשר יצא במהדורות שונות, כדוגמאת מהדורת נובידבור תקס"ח שהיא המהדורה הנפוצה יותר, אך היא חסרה מאד בכמה מסכתות. ידועים לנו חיבורים נוספים שיצאו מתחת יד רבנו כחיבור על מסכת יבמות, דרשות ופירוש על התורה, הנמצאים בכ"י. תפילתי שאזכה להוציא את 'אוצר הכבוד' כולו עם מקורות, הערות ותיקוני גרסאות.

להלן נעסוק בפסקה מתוך פירושו בעניין הקורבנות (מסכת חולין לט ע"ב – מ ע"א):

משנה: השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם נהרות, לשם מדברות, שחיטתו פסולה... גמרא: 'פסולה' אין 'זבחי מתים' לא? ורמינהי: "השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם נהרות, לשם מדברות, לשם חמה ולבנה, לשם כוכבים ומזלות, לשם מיכאל השר הגדול, לשם שילשול קטן, הרי אלו זבחי מתים"? אמר אביי: לא קשיא, הא דאמר: 'להר', הא דאמר: 'לגדא דהר'. דיקא נמי, דקתני דומיא דמיכאל שר הגדול, שמע מינה.

אלו דבריו:

מה אוסיף עוד לפרש ולבאר, והלא כל דבריהם מבוארים מבוררים הם ושלמים בתכלית השלמות. הנך רואה בעיניך שכל העבודות והקרבנות לשם המיוחד הם, שכן אמרו בתורת כהנים¹ שלא נאמר בתורת הקרבנות, לא 'א-ל' ולא 'א-להים' ולא 'א-להיך' ולא 'ש-די' ולא 'צב-אות' אלא יוד הא. – ריקן כל העבודות כולן לשם המיוחד. ושמה תאמר: לאכילה הוא צריך? תלמוד לומר (תהילים נ, יב):

1. שם, נדבה פרשה ב, ה; וכן בספרי פנחס קמג, ובמנחות קי ע"א. במעלין בקודש גיליון לו ביארנו את טעמי הקרבנות בדרכים אחרות לגמרי עפ"י שיטת רבי שם טוב אבן שפרוט, וקחהו משם. ישנן אף דרכים נוספות לביאור, כדרכו של ספר הכוזרי, ספר החינוך, דרך הפשט של ראב"ע ועוד, ויתכן שאחת מן הסיבות שעדיין לא זכינו למקדש ולקודשיו היא כיוון שעוד לא נתעדנו המחשבות ביחס להבנת מהות הקרבנות.

”אם ארעב לא אומר לך, כי לי תבל ומלואה” – לא אמרתי לכם זבוחו, אלא כדי שאומר ויעשה רצוני. עד כאן.

הנה הראית לדעת, שכל הקרבנות לרצון לפני השם המיוחד, ואין הכוונה לזולתו בשום ענין. הוא מה שהכתוב אומר: ”זבוח לא-להים יחרם, בלתי לה' לבדו” שהם אף בחולין, אם שחט לשם מיכאל השר הגדול, שחיטתו פסולה, שעשאו אלוה לעצמו, וזהו בודאי אלהים אחרים על פני השם הגדול המיוחד, ו'גדא דהר' יוכיח שיש שרים עליונים אמונים על ההרים הרמים ועל הגבעות הנשאות, שכן אמרו (חולין מא ע"א-ב): לתוך ימים, דלמא לשרו של ים הוא שוחט, ועל כולן אמרו (שם) שלא יחקה את האפיקורסים², כלומר שלא ילך בחקותיהם. וראה והתבונן שדבר גדול אמרו לך וסוד עמוק נתגלה בדבריהם אלו, בקצת סתרי התורה למשכילים, ואין לי להאריך יותר.

במהדורת הרב חיים אריה ערלנגר לספר 'אוצר הכבוד', ציין בשולי הגיליון הפניות למקבילות בספר 'אוצר הרזים' העוסקות אף הן בטעמי הקרבנות, והרב ערלנגר הוסיף בביאורו שם אור והבנה ביחס לנושא. ננסה לעמוד על דברי רבנו ולבארם על קצה המזלג, מתוך דברי הביאור של הרב ערלנגר ('חיים למוצאיהם', ביאור לספר שער הרזים, סימן תלב):

סוד הקרבן הרמב"ן כתב (ויקרא א, ט): ועל דרך האמת, יש בקרבנות סוד נעלם ממה שאמרו זכרם לברכה³ שלא נאמר לא א-ל ולא אלקים ולא ש-די ולא צב-אות אלא יו"ד ה"א... שם המיוחד, שלא ליתן פתחון פה וכו'. וכל קרבן לשון קריבה ואחדות.

ורבינו בחיי כתב (שם ד"ה ועל דרך הקבלה): הקרבן, קרוב הכחות ושמותיו של הקב"ה להתייחד ברוח וברוח עד המשכת הרצון והשפע למידת הרחמים⁴. ועיין באותיות תכ"ב, תכ"ה, תכ"ח.

והרחיב עוד רבנו בחיי במקור ואלו דבריו:

2. אצלנו בגמרא: צדוקים.
3. ראה לעיל הערה 1.
4. הדברים מרחיבים את היסודות אותם בונה רבנו עפ"י הרמב"ן ולא מהווים שיטה שונה ונוספת ונרחיב בכך מיד בע"ה. ראוי עוד להביא דברי רבי אברהם אבן עזרא בסוף הקדמתו לספר ויקרא: "...כי השכינה תשוב אל מקומה (ולא תהיה השראת שכינה) אם לא ישמרו תורת העולה... וחלילה חלילה להצטרך לעולה (-לומר שכביכול שה' צריך לה), וכן כתוב: "אם ארעב לא אומר לך", רק יש לו סוד. ובפירושו לפרשת נח כתב: וחלילה חלילה להיות ה' מריח ואינו אוכל, כי כן כתוב (על הגילולים): 'אשר חלב זבחימו יאכלו', רק הטעם שקבל העולה וישרה לפניו כאדם שמריח ריח טוב הוא רעב". אמנם ראוי לציין, שראב"ע עצמו הציג בראשונה שיטה בדרך הפשט אך אכמ"ל.

וצריך שתתעורר במה שאמרו: אף על פי שהאש יורדת מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט, כי בהיות שם שתי אשות מעורבות, היה אות וסימן כי יש קישור להדיוט עם הגבורה על ידי הקרבן, וכמו ששתי אשות אלו מתערבות ומתיחדות זו עם זו כן רצון ההדיוט עם הגבורה מתיחדים זה עם זה, וכן העשן העולה מפעולת הקרבנות למטה, היתה סיבה לפעולה והתעוררות למעלה, בהדלקת השפע בניצוצי אורין בצינורות המדות, וזה בדמיון שתי נרות זו על זו כשתדליק התחתונה מתוך העולה ממנה תתאחז השלהבת בעליונה ותדלוק...

הנראה מדברי רבנו לענ"ד, שבקרבן ישנה קרבה מיוחדת⁵ ואחדות עם שמו המיוחד דווקא ולא עם הופעות שונות של שמו, או כוחות רוחניים כל שהם הקיימים במציאות (כפי הסבר הרמב"ם [מו"נ ח"ג, מו] למצוות הקרבנות, שהם באו לעקור מחשבת עבודה זרה שהקרבנות 'מרצים' איזה כוחות עליונים מעין אלו)⁶. בקרבנות, בהבאתם מכוחנו וממנונו, אנו מכוונים את רצוננו לרצונו ומאפשרים השראת שכינתו בתוכנו.

יותר מכך, כפי שנראה מלשון רבנו ורבנו בחיי, ישנו כאן מעין זיווג רוחני(!): השקעת כוחות מצדנו והופעת שמותיו אלינו מצידו, קירוב ברוח מצדנו והתרצות בריח ניחוח (כביכול) מצידו, הרצון מצדנו והשפע מצידו⁷.

-
5. דברי המהר"ל בחידושי אגדות על מסכת שבועות סוף ט'. מבארים מעט את דברי רבנו: "...בני אדם אשר לא ידעו דברי תורה, חושבים כי כאשר האדם חוטא לפני ה' במעשיו וחיבה התורה להביא קרבן, אותו קרבן הוא כמו דורן, שבשביל זה יכפר לו הקב"ה. כמו אדם שחטא למלך בשר ודם ומביא דורן אליו לרצותו, וכך מביא קרבן אל הש"י לרצותו... אבל ח"ו לומר כך, שיהיה הוא יתברך מקבל דורן ומכפר לו. רק הקרבן הוא הקרבתם אל הש"י אשר הוא מביא אליו הקרבן, כמו שמורה לך שם 'קרבן'. וכאשר יש קירוב והשבה אל הש"י, אשר הוא בעל המעלה בלי חסרון, מסולק מאיתו כל חסרון והעדר המצורף אליו שהוא החטא. וזהו סוד הקרבן כמו שבארנו במקומו, שהוא השבת העלול אל עלתו יתברך ע"י הקרבן, שמתקרב אליו העלול, וזה מסלק כל חטא המצורף אליו וזהו לשון כפרה שהוא לשון קנות, כמו שפירש רש"י ז"ל על אכפרה פניו במנחה..." (עיין עוד מגיד מישרים על פרשת ויקרא).
6. בהמשך דברי הרמב"ן שם כתב: "...והמלאך לימד למנוח ענין הקרבנות אמר: 'אם תעצרני לא אוכל בלחמך' (שופטים יג, טז), שאם יעשה לו לחם לא יקבל ממנו כי הוא גפול וזבח תועבה לשם, אבל אם תעשה עולה לה' לבדו תעלנה, ותהיה לרצון על אשה ה', ואז עלה בלהב המזבח והנה הענין מפורש ומבואר..."
7. עיין עוד שם במלוא דבריו של רבנו בחיי.

תגובות

והערות

